

Iskustva iz rata na Bliskom istoku

Pukovnik

Ante KOKEZA

DEJSTVA OKLOPNIH JEDINICA U ČETVRTOM ARAPSKO-IZRAELSKOM RATU

O ulozi oklopnih jedinica u četvrtom arapsko-izraelskom ratu ima različitih, pa i suprotnih mišljenja. Ocene nekih autora zasnivaju se na zaključku da su oklopne jedinice izgubile raniju ulogu i značaj i da čak doživljavaju sudbinu konjice, dok drugi smatraju da su oklopne jedinice potpuno zadržale ulogu i značaj u borbi, odnosno da su je povećale.

Prva ocena se zasniva na velikoj efikasnosti savremenih protivoklopnih sredstava i na činjenici da su znatno jeftinija od tenkova. Za potvrdu ove ocene upoređuje se broj i cena uništenih tenkova sa brojem i cenom uništenih protivoklopnih sredstava u ovom ratu. Naime, tenk košta koliko i 100 do 150 protivoklopnih vođenih raketa (PTR), a protivoklopna sredstva su, na relativno malom prostoru za samo 14 dana rata, uništila više tenkova i drugih oklopnih oruđa nego u bilo kojoj bici u novijoj istoriji. Zbog toga neki stručnjaci upozoravaju da je doba sprege avion-tenk, kao simbola vatrene moći, pokretljivosti i efikasnosti, prošlo. Smatra se da će za postizanje visokog stepena ofanzivnosti ubuduće biti potrebna četvorna sprega: ratno vazduhoplovstvo — protivvazдушna odbrana — oklopne snage — protivoklopna sredstva.

Druga ocena, koja ističe značaj i ulogu oklopnih snaga, polazi upravo od činjenice da je ovaj rat pokazao da su oklopne jedinice postigle rezultate u onim slučajevima kada su bile pravilno i adekvatno upotrebljene. Gubici u oklopnim snagama uzimaju se kao argumenat protiv prve teze.

Na osnovu toga što su oklopne jedinice u izraelsko-arapskom ratu u nekim slučajevima bile nepravilno upotrebljavane ne može se objektivno suditi o budućnosti oklopnih snaga. U nekim odlučujućim borbama oklopne jedinice su napadale bez prethodne artiljerijske i avijacijske pripreme, na neutralisanu protivoklopnu odbranu, a u dubini protivničke odbrane borile su se bez dovoljne zaštite iz vazduha i vatrene podrške itd. Oklopne jedinice su napadale i bez sadejstva sa pešadijom i inženjerijom (oklopne jedinice često su bile ispred borbenog poretka pešadije). Bilo je, u izvesnoj meri, i potcenjivanja protivnika i precenjivanja sopstvene moći oklopnih snaga. Na golanskom frontu, pa i na nekim mestima na Sinaju, na primer, oklopne jedinice su uvedene u borbu, a da prethodno prvi ešloni nisu probili jako utvrđene izraelske položaje i neutralisali protivoklopna sredstva. Prema tome, veliki gubici u tenkovima i oklopnim transporterima rezultat su, pre svega, grešaka u komandovanju, pa je stoga prva ocena neodrživa za one koji vide jasnu perspektivu oklopnih snaga.

KARAKTERISTIKE DEJSTVA OKLOPNIH JEDINICA

Egipatske oklopne jedinice su, u toku forsiranja Sueckog kanala i u borbama za Bar Lev liniju, podržavale pešadiju tako što su topovima, sa specijalno izrađenih vatrenih položaja za tenkove na nasipu, neposredno gađale izraelske otporne tačke. Sa nasipa su gađali i izraelske tenkove koji su dolazili iz dubine i izvodili protivnapade na egipatske snage koje su forsirale kanal. Gađali su i oruđa koja su ometala napredovanje pešadije u dubinu Bar Lev linije. Sve ove zadatke tenkovi su izvršavali u toku artiljerijske pripreme i u fazi dejstava oruđa za neposredno gađanje.

Na zapadnoj obali (na nasipu) Sueckog kanala Egipćani su izradili specijalne vatrene položaje i zaklone za tenkove i druga oruđa, koji su za 3—4 m nadvišavali otporne tačke na suprotnoj obali kanala i bili tako raspoređeni da su omogućavali gađanje ciljeva sa tri strane i kontrolu prostora između susednih otpornih tačaka.

Posle forsiranja Sueckog kanala, u borbama za Bar Lev liniju, tenkovski bataljoni su neposredno podržavali pešadiju u zauzimanju otpornih tačaka i odbijanju protivnapada. U toku tih borbi sadejstvo pešadije i tenkova bilo je dobro organizovano i realizovano. To je bio rezultat dužeg zajedničkog uvežbavanja tenkova i pešadije u sastavu pešadijskih brigada. Tome je znatno doprinelo i detaljno poznavanje elemenata i rasporeda snaga u Bar Lev liniji, pre

svega, otpornih i vatrenih tačaka, rasporeda i karaktera protivoklopnih prepreka, mrtvih uglova i sistema vatre.

U toku borbi u dubini odbrane (tj. posle završenog planskog nastupanja) egipatske oklopne snage upotrebljavane su na različite načine. Navodimo neke od njih:

— Oklopne jedinice napadale su tako što je oko 2/3 snaga vatrom s mesta podržavalo ostale snage koje su imale zadatak da zauzimaju položaje i dominantne objekte, kao što su otporne tačke, veće peščane dine, grede itd. Oklopne jedinice su napredovale postepeno, od objekta do objekta, izravnavale liniju fronta i bile spremne da se zaustave i da vatrom s mesta odbiju protivnapad izraelskih oklopnih snaga. U početnom nastupanju egipatske snage sporo su napredovale i trpele znatne gubitke, naročito one jedinice koje su bile isturene napred. Bilo je slučajeva da su se tenkovi na zauzetim položajima dugo zadržavali neukopani i tako postajali meta izraelskim tenkovima i drugim protivoklopnim sredstvima. Iz ovoga proizilazi da su oklopne jedinice u tom početnom periodu često nastupale samostalno, da su tenkovi bili istureni napred i da su napadali bez artiljerijske i neposredne pešadijske podrške i zaštite.

— Pri izvođenju protivnapada izraelske oklopne jedinice su imale borbeni poredak u vidu kolona, a u borbi su se kretale maksimalnom borbenom brzinom. Egipćani su borbene poretke i taktičke postupke svojih jedinica prilagođavali načinu dejstva protivnika. Borbeni poredak u toku borbe uobličio se u jedinstven raspored tenkova i pešadije, koja je bila naoružana protivoklopnim vođenim raketama tipa »maljutka«, bestrajnim oruđima RPG-7 i ručnim bacačima. Takav borbeni poredak podržavala je snažna vatra artiljerije, više u zoni kanala nego u dubini izraelske odbrane. Tako su združenim snagama i efikasnom upotrebom sredstava za kratko vreme uništili 190. izraelsku oklopnu brigadu.¹ Do uništavanja 190. izraelske oklopne brigade došlo je na tri pravca.

Prvi protivnapad izraelska oklopna brigada je izvela na pravcu Rumani-Katib Abu Asab u kolonskom rasporedu, ali je od Egipćana dočekana koncentracijom artiljerijske vatre topova i višecevnih bacača raketa i združenim borbenim poretkom tenkova i pešadije na-

¹ Oklopna brigada ima 3 tenkovska bataljona, bataljon mehanizovane pešadije, divizion samohodne artiljerije, izviđačku četvu, štabne i pozadinske delove. Ima 118 tenkova, 47 oklopnih transportera, od 12 do 18 samohodnih haubica 105 mm i više drugih vozila.

Mehanizovana brigada ima 3 mehanizovana bataljona, tenkovski bataljon, divizion samohodnih minobacača i izviđačku četvu. Ima ukupno 40 tenkova, od 12 do 18 samohodnih minobacača i oko 200 oklopnih transportera. Prema podacima iz štampe sastav izraelske oklopne i mehanizovane brigade je nešto drugačiji, no to nije bitno za našu analizu.

oružane savremenim protivoklopnim sredstvima. Posle osetnih gu-bitaka, brigada je odustala od daljeg napada, savila se u kolonu i krenula u pravcu juga.

— Oko 15 km južnije brigadu je sačekao bataljon tenkova T-62 i lovci tenkova naoružani protivoklopnim vođenim raketama »maljutka«. Egipćani su propustili prve delove kolone, a zatim otvorili snažnu vatru i uništili oko 40 tenkova.

Međutim, izraelska brigada je uporno nastojala da povrati položaje i da se probije ka kanalu. Stoga je nešto kasnije i malo južnije izvela i treći napad, dejstvujući u dve kolone. Egipćani su sačekali obe kolone na utvrđenim položajima, sa fronta pešadijom (u više redova) naoružanom sa RPG-7, »maljutkama« i ručnim bacačima, a sa bokova pešadijom ojačanom tenkovima. Izraelska brigada je u snažnom i brzom naletu prešla preko prvih redova egipatske pešadije, ali je upala u vatreni džak, pri čemu su egipatske jedinice iznenada otvorile vatru iz svih raspoloživih sredstava, sa fronta, bokova i iz »oživelih oruđa« iz pozadine, uništivši za kratko vreme preostali deo 190. oklopne brigade.

Promenom načina dejstva izmenio se i odnos u gubicima. Kada su same tenkove isturali napred, ispred pešadije odnos izbačenih tenkova bio je 60:40 u korist Izraelaca. Međutim, kad su nastupali ili se branili jedinstvenim borbenim poretком tenkova i pešadije, zasićeni raznovrsnim protivoklopnim sredstvima koja su se međusobno dopunjavala, odnos u gubicima je bio obrnut.

— Za vreme borbe u dubini bilo je slučajeva da su egipatske tenkovske jedinice upadale u izraelske zasede (zamke). Uočavajući da je egipatski vojnik osposobljen u uspešnom rukovanju savremenim POVR, Izraelci su promenili način dejstva oklopnih jedinica, počeli su da se služe lukavstvom. Manjim snagama, najčešće u jačini jedne do dve tenkovske čete, izvode ispade i manje protivnapade podržane artiljerijom. Posle izvesnog uspeha zaustavljaju se, ističu belu zastavu i navode Egipćane da prekinu vatru. Koristeći se prekidom vatre, brzo se izvlače iz borbe, ostavljajući utisak kao da beže. Pri tome se povlače preko ukopanih i maskiranih položaja svoje pešadije, naoružane protivoklopnim vođenim raketama (SS-11 i SS-11 B) i bestrajnim oruđima. U takvoj situaciji egipatski tenkovi su prelazili u protivnapad ili gonjenje, pri čemu su bez artiljerijske podrške i sadejstva drugih rodova nailazili na preciznu vatru izraelskih protivoklopnih sredstava.²

² U ratnoj veštini ovo lukavstvo nije nepoznato, jer su ga primenjivale i druge armije. Poučan je primer takvog lukavstva u drugom svetskom ratu, kada je Romel sličnu zamku postavio oklopnim snagama britanske 8. armije.

— Egipćani su se vrlo često koristili *lovcima tenkovima*, koji su dejstvovali u većim ili manjim grupama. Isturali su ih neposredno napred i na bokove borbenog poretka radi stvaranja zaseda, a ponekad su po nekoliko grupa lovaca tenkova upućivali na 8 do 10 km ispred borbenog poretka da u »slobodnom lovu« traže i uništavaju protivničke tenkove.

Izraelci su oklopne jedinice koristili tako što su sa oko 1/3 snaga ojačavali odbranu pešadijskih jedinica, dok su se ostale snage nalazile u rezervi, spremne za ofanzivna dejstva, za izvođenje protivnapada i protivudara.

Pešadijske brigade koje su branile Bar Lev liniju bile su ojačane po jednim tenkovskim bataljonom, koji je deljen na grupe, jačine jednog voda do tenkovske čete, i pridavane pešadijskim bataljonima i četama radi odbrane međuprostora otpornih tačaka. Pešadijske brigade i bataljoni zadržavali su u rezervi po jednu ojačanu tenkovsku čet.

Dejstvo ovih jedinica karakteristično je po tome što su tenkovi napadali u grupama sa 2 do 3 tenka. U borbama za kanal i Bar Lev liniju posade izraelskih tenkova bile su iznenađene i zaplašene, pa su dejstvovale konfuzno i neorganizovano. Nisu dovoljno koristile vatrenu podršku pešadije iz otpornih tačaka, neprecizno su gađale, artiljerici su loše upravljali vatrom, pa se dešavalo da su tukli i svoje jedinice. Tenkovi su prelazili preko sopstvenih minskih polja, što je doprinelo da su pretrpeli velike gubitke. To je, pored uspešnog dejstva egipatskih snaga, važan razlog što se u borbi za Bar Lev liniju »istopila« jedna izraelska oklopna brigada, a da nije uspela da izvrši nijedan organizovani protivnapad, čak ni snagom ojačane tenkovske čete.

Za napadna dejstva izraelskih oklopnih rezervi u borbi za Bar Lev liniju karakteristično je sledeće:

Borbeni poredak oklopnih jedinica najčešće je imao oblik evolucionog poretka četnih ili bataljonskih kolona. Na čelu svake kolone razvijalo se samo toliko tenkovskih vodova ili četa, odnosno onoliko koliko je trenutno zahtevala situacija. Tenkovska četa je razvijala 1 do 2 voda, a bataljon 1 do 2 tenkovske čete.

U toku napada, koje su izvodili munjevito, bilo je osnovno da se vatrom i pokretom postigne psihološki efekat i prednost. Upravo zbog toga komandiri su u toku nastupanja imali otvorene poklopce na tenkovima, a zatvarali su ih samo kada su nailazili na jači organizovan otpor protivnika. Izraelske oklopne jedinice su nastojale

da što silovitije i brže prodru u dubinu borbenog poretka protivnika, pri čemu su napade najčešće usmeravale ka komandnim mestima, položajima artiljerije za podršku, PAR i prema slabijim rezervama. Karakteristično je da su napadale posle snažne, vrlo kratke artiljerijske pripreme, koja je trajala samo onoliko koliko je bilo potrebno da tenkovi izađu na liniju razvoja i da sopstvenom vatrom obezbede dalje nastupanje. Radi postizanja većeg iznenađenja tenkovi su ponekad prelazili u napad i bez artiljerijske pripreme.

Mehanizovana pešadija najčešće je bila u drugom ešelonu ili u rezervi, spremna da posedne i brani ono što su oklopne jedinice zauzele.

Kako su se odmah u početku dejstava sukobile sa organizovanom odbranom egipatske pešadije naoružanom POVR »maljutka« i RPG-7 i zbog pretrpljenih velikih gubitaka, izraelske oklopne jedinice su u daljim dejstvima promenile taktičke postupke:

— pretežno napadaju u kolonskom borbenom poretku, ali u kolonama mešovitog sastava — tenkovi i oklopni transporteri sa pešadijom. Pešadija na oklopnim transporterima neposredno prati tenkove i otvara vatru iz svih vrsta oruđa. U prvom ešelonu razvijaju veći broj tenkova, kako bi povećali efekat vatre, a pri napadu ne nastupaju više maksimalnom brzinom, već koriste brzinu oko 15 km/č;

— u borbi po dubini, posle izgubljenog dodira sa protivnikom, ispred bataljonskih napadnih kolona isturaju po nekoliko tenkova sa zadatkom da otkriju slabe tačke protivnika. Kada takvim izviđanjem otkriju najslabije branjene odseke ili tačke, napadaju ojačanim tenkovskim četama, pokušavajući da izvrše proboj odbrane. Ako proboj uspe, za tenkovskom četom se ubacuju nove snage (jačine 1—2 bataljona) radi prodora u dubinu. Zatim uvode u borbu jače snage sa zadatkom da prošire zonu prodora, razbiju borbeni poredak i unište protivnika. Za ovaj zadatak obično su korišćene rezerve ili jedinice drugog ešelona.

Izraelci su osobeno koristili tenkove posle forsiranja kanala kod Deversoara. Stvarali su borbene grupe, tzv. ugde, različite jačine, sastavljene od jedinica koje su prve prešle kanal. Ove grupe su se sastojale od 1—2 tenkovske čete, mehanizovane čete, čete komandosa ili padobranaca i drugih snaga. Zadatak im je bio uopšteno postavljen — »pronaći antene-radara za navođenje raketa PVO i uništiti ih«. Ukoliko se unište ove stanice, onesposobljava se raketni divizion i narušava sistem PVO. Po tim objektima tenkovi su dej-

stvovali koncentričnom vatrom iz topova sa daljine od nekoliko kilometara. Posle izbacivanja iz stroja jednog objekta, tražili su sledeći cilj i napadali na isti ili sličan način. Tako je stvarana breša u egipatskom raketnom sistemu PVO, u koju je uletala izraelska avijacija, postepeno ostvarivala prevlast u vazduhu i uspešno štitila oklopne jedinice u probouju. U ovoj odlučujućoj fazi borbenih dejstava tenkovi su prethodili dejstvu avijacije i stvarali uslove za njeno dejstvo, da bi zatim ona njih zaštitila.

UZROCI VELIKIH GUBITAKA BORBENE TEHNIKE

S obzirom na veličinu ratišta i trajanje rata, armije obeju zaraćenih strana imale su velike gubitke u borbenoj tehnici. Prema podacima iz štampe, može se zaključiti da je na sinajskom i golanskom frontu uništeno i oštećeno više od 2.000 tenkova, nekoliko stotina oklopnih transportera i više od 500 aviona i helikoptera. To je, izgleda, više od 50% borbene tehnike sa kojom su zaraćene strane ušle u rat. Utrošene su ogromne količine municije i isprobano nekoliko vrsta novih oruđa.

Smatra se da su egipatske oklopne jedinice imale najviše gubitaka od POVR i tenkovskih topova. Izraelci su imali najveće gubitke od POVR, a manje od ostalih protivoklopnih sredstava, uključujući i tenkove. Prilične gubitke imali su i od artiljerije za posredno gađanje. Ovakva struktura gubitaka je logična i u skladu je sa strukturom naoružanja protivničkih armija i njihovim načinom vođenja borbe. Inače, pogoci su dosta ravnomerno raspoređivani po celoj površini vozila. Ipak, nešto više tenkova je pogođeno u čelo, u kupolu tenka, oko topa, a ponekad je bio pogođen i sam top.

Tenkovska potkalibarna municija, bestrzajna oruđa i naročito POVR su u ovom ratu oborili dosadašnje norme gubitaka i izmenili strukturu gubitaka borbene tehnike. To upućuje na potrebu preispitivanja postojećih pretpostavki i važećih normi o gubicima u vezi sa povećanjem procenata nepovratnih gubitaka, na račun oštećene tehnike za generalni i srednji remont, a naročito na račun tekućih — lakih opravki.

Uzroci velikih gubitaka borbene tehnike bili su višestruki. Da pomenemo samo neke:

Zemljišni i meteorološki uslovi bili su izuzetno povoljni za dejstvo svih vrsta protivoklopnog naoružanja. Na ovom ratištu zem-

lište je golo, bez rastinja, što otežava maskiranje, a povećava mogućnosti za uočavanje ciljeva i nišanje. Zemljište je zapravo idealno za vođenje projektila i praćenje rezultata gađanja. Zbog naslaga peska i kamenih oaza, neki predeli zemljišta ograničavaju prohodnost na uske pravce i doline. Stoga je grupisanje jakih oklopnih snaga obeju strana na malom prostoru uslovljavalo frontalne sukobe i smanjivalo mogućnost za manevarska dejstva.

I u ovom ratu pokazalo se da pojava novih oruđa »maljutka«, »Tow«, »Mawerick«, ručne protivoklopne bombe i avio-šarpske bombe) povećava neadekvatne postupke komandi i posada i strah kod boraca.

Stručna obučenosť jedinica i pojedinaca imala je velik uticaj na procenat gubitaka i efikasnost u borbi. Tenkovski bataljoni egipatskih pešadijskih brigada u podršci pešadije i pri zauzimanju otpornih tačaka Bar Lev linije pokazali su visok stepen obučenosťi i uvežbanosťi, pre svega u zajedničkom dejstvu tenkova i pešadije. Te jedinice su uspešno manevrovale između prepreka, jedne drugima su ukazivale na ciljeve, precizno su birale položaje za otvaranje vatre i vrlo dobro su gađale.

Međutim, što se borba više prenosila u dubinu, nedovoljna obučenosť posada drugih ešelona nešto više je dolazila do izražaja. Tako, na primer, tenkovske posade su se slabije orijentisale, dugo se zadržavale na jednom položaju, nisu manevrovale itd.

Što se tiče izraelskih oklopnih jedinica, i pored početnih neuspeha i ostalih gubitaka, ipak se može zaključiti da su jedinice bile ujednačenije obučene. I veće oklopne i mehanizovane jedinice su bile uvežbane za brzo i efikasno prestrojavanje iz marševskih kolona u evolucione i borbene poretke i obratno. One su imale dobro organizovanu vezu, zasnovanu na kvalitetnoj tehnici, i obučeno ljudstvo koje je strogo poštovalo pravila radio-saobraćaja. Posade su bile obučene i uvežbane za timski rad, pa su vatru otvarale iz pokreta (iz topa i mitraljeza) i pri najvećim brzinama u borbi. Zbog takve obučenosťi, članovi posada su mogli da uspešno međusobno menjaju sva mesta u tenku.

U izveštajima o ovom ratu može se naći podatak da izraelski vozač u toku obuke vozi 50—70 m/č, a posada provede zatvorena u tenku dva dana i jednu noć, s tim da posle svakih 6 časova može izaći iz tenka samo na 15 minuta. U toku obuke, pored ostalog, svaaka posada izvodi po 3 bojna gađanja (zadatka). Slična gađanja i zadatke posade izvršavaju i u toku vodne obuke.

O kvalitetu borbene tehnike dosta je pisano. Ocene su različite, često i kontradiktorne. Iznećemo samo neke od njih.

Tenk T-62 u poređenju sa tenkom M-60 (M-60A1) pokazao je znatne prednosti zbog:

- bolje oblikovane i niže siluete, naročito kupole, što uslovljava veći procenat rikošetiranja projektila;

- jačeg oklopa, posebno čeonog dela kupole, što je naročito značajno za vreme dejstva tenka iz zaklona; sem toga krov tenka sigurno štiti posadu i od parčadi šrapnelske bombe;

- većeg kalibra topa — 115 mm;

- većeg akcionog radijusa;

- odlične potkalibarne granate sa stabilizatorom, koja uspešno dejstvuje protiv tenkova na 2.500 m, kumulativne — koja dejstvuje na 3.000 m, i trenutno-fugasne granate;

- povoljnijeg specifičnog pritiska na cm^2 , što je naročito značajno za kretanje i borbu na peščanim i mekanim terenima.

Međutim, tenk M-60 ima bolje nišanske instrumente.

Ovaj rat je pokazao da su slabiji oni tenkovi koji nemaju ugrađene protivavionske mitraljeze. To se zaključuje iz upoređenja rezultata gađanja tenkova M-60A1, koji imaju ugrađene ove mitraljeze, i tenkova M-60, kod kojih oni nisu ugrađeni.

Izraelci ističu prednost protivavionskih mitraljeza u samozaštiti od letelica koje nisko lete. Smatra se da je bolje imati na tenkovima mitraljez 14,5 mm nego 12,7 mm. Dejstvo protivavionskih mitraljeza sa tenkova doprinosi sigurnosti posada i smanjuje gubitke.

U uslovima pustinjskog ratovanja tenkovi i njihova municija ispoljili su izvesne slabosti. Posle opaljenja topa ispred tenka stvarao se veliki blesak, koji podiže peščanu prašinu i zamagljuje, otežava, pa i onemogućava praćenje kretanja cilja i rezultata gađanja. Stoga su rezultate dejstva morali pratiti iz jednog ili dva susedna tenka. Zbog toga je izvestan broj tenkova povremeno bio neaktivan, jer su služili za osmatranje. S druge strane, to je zahtevalo savršenu koordinaciju rukovanja vatrom.

Ovaj problem se javlja u mnogo blažoj formi na zemljištu pokrivenom rastinjem, a u nešto oštrijoj formi na nezasejanim oranicama, naročito u letnjim i suvim periodima.

Visoko je ocenjena POVR koja je ugrađena na oklopni transporter. Zarobljeni izraelski oficiri su izjavljivali da je ovo oruđe

bilo jedno od najuspešnijih u ovom ratu i da su njihovi tenkisti od njega najviše zazirali.

Izraelci su oklopni transporter M-113, pored namenske uloge, koristili i za prevoz tenkovske municije, neposredno do zaklona tenkova. Kako su oklopnim brigadama kojima je bio namenjen dublji zadatak obezbeđivali još 1 b/k, to su i njega prenosili ovim transporterima.

Komandni oklopni transporteri sasvim su zadovoljili potrebe komandovanja. Međutim, veoma su uočljivi na bojištu, pa su često bili objekti napada avijacije i artiljerije, uključujući i dalekometnu. Prema tome, izgleda da je bolje da komande bataljona i brigada budu u vozilima kojih ima najviše na bojištu, tj. u tenku — u oklopnim jedinicama, a u oklopnom transporteru — u mehanizovanim jedinicama.

Klasični protivoklopni topovi svih kalibara naročito u vučnoj varijanti bili su manje efikasni od protivoklopnih raketa. Oni teže manevruju na bojištu, potrebno im je dosta vremena za ukopavanje, posluga i vozila trpe veće gubitke od parčadi šrapnelskih bombi.

NEKE OCENE I ZAPAZANJA O RADU OKLOPNIH JEDINICA

Na osnovu analize iz objavljenih članaka u domaćoj i stranoj štampi o toku borbenih dejstava, može se zaključiti da su najspremnije za rat bile one egipatske jedinice koje su se do početka rata nalazile na kanalu, tj. u neposrednom dodiru sa protivnikom. Živeći u stalnoj i neposrednoj vezi s protivnikom i opasnosti od dejstava ove jedinice su solidno izvodile borbenu obuku i potpuno uvežbavale sadejstvo. Imale su povremene mogućnosti da provere rezultate obuke, jer su mogle gađati po protivniku. Kada je počeo rat, ove jedinice su sa istih vatrenih položaja gađale tenkovima, topovima i mitraljezima, i na početku rata su sasvim uspešno dejstvovalе.

Međutim, tenkovskim posadama u jedinicama II ešelona, koje su kasnije stupale u borbu, trebalo je više vremena da uspostave čvršći kontakt sa pešadijom i da organizuju sadejstvo.

Iskustva iz borbi ukazuju na to da mora doći do veće i brže integracije drugih rodova u tzv. »čiste« tenkovske jedinice, i obratno, tenkovskih jedinica u pešadijske. Tako bi kopnena vojska predstavljala više zbir integrisanih jedinica nego skup rodova vojske. S tim u vezi, neki analitičari i teoretičari već ukazuju na to šta treba menjati u tenkovskim brigadama i ujedno predlažu da ih treba što pre pretvoriti u »integralne«, tj. u oklopne brigade.

Radi toga bi sadašnjim tenkovskim brigadama trebalo dati:

- a) Radi veće efikasnosti, vatrene moći i žilavosti u borbi:
 - mehanizovanu pešadiju, sa većim brojem POVR noseće i vozeće varijante na gusenicama,
 - samohodnu artiljeriju za podršku, i
 - samohodnu laku protivavionsku artiljeriju;
- b) Radi veće zaštite i boljeg obezbeđenja:
 - na tenkove ugraditi protivavionske mitraljeze,
 - u brigadama formirati jedinice lakih protivavionskih raketa za nisku samozaštitu,
 - na neborbena vozila staviti gusenice, i
 - uvesti bolji sistem radio-veza.

Veruje se da bi ovakve brigade potpuno ispunile zahteve koji se u savremenoj borbi traže od oklopnih jedinica.

Laserski daljnomer, elektronski računar za zauzimanje pretilanja i IC-uređaji za noćnu vožnju i nišanje su toliko značajni instrumenti da bez njih savremeni tenk ne bi trebalo da bude.

Važno je istaći da nijedna ratujuća strana nije imala većih problema u popuni gubitaka članova posada u tenkovima, jer su imali rezervne posade. Kao što je poznato, na fakultetima u Egiptu, na primer, vojno-stručna obuka je obavezna i u okviru nje se obučavaju i članovi tenkovskih posada. Stoga i nije bilo problema da se, relativno brzo, izvede dopunska obuka i tako obezbede rezervne posade.

Protivvazдушna odbrana oklopnih jedinica ima izuzetan značaj. U ratu 1967. godine Egipćani su imali do 90% gubitaka od izraelske avijacije zato što su u tenkovskim brigadama imali slabu PVO. U ovom ratu Izraelci nisu imali vazдушnu prevlast, pa nisu mogli leteti tako slobodno i nisko i ugrožavati egipatske oklopne snage.

Međutim, pojavom raketa »Mawerick« oštrije se postavlja problem zaštite oklopnih jedinica. Izgleda da pravo rešenje treba tražiti u kombinaciji protivvazдушnih borbenih sredstava koja će moći da štite oklopne jedinice od napada letelica sa malih i velikih visina. Raketa »Mawerick« lansira se sa daljine i do 12 km.

Inače, u zaštiti oklopnih jedinica najuspešnija su bila oruđa 30/2 mm i 57 mm, pa se smatra da će njihova kombinacija sa RAP tipa »strela« (koje bi se kretale na guseničnim vozilima) predstavljati najbolje rešenje u okviru taktičkih jedinica.

Iako su obe strane raspolagale borbenom tehnikom opremljenom za noćna dejstva, ova dejstva su bila vrlo retka. Veće oklopne jedinice ih nisu izvodile, sem što su Izraelci u toku noći izveli protivudar na centralnom delu fronta — između Gorkih jezera. Za ne-

posrednu podršku pešadije pri ovlađivanju Bar Lev linijom, Egipćani su u nekoliko slučajeva izvodili borbena dejstva noću, ali snagama u jačini tenkovske čete.

Smatra se da je osnovni razlog u tome što oružane snage obeju strana nisu bile obučene za noćna dejstva. Noć su prvenstveno koristile za pregrupisavanje, sređivanje, dotur, popunu, izvlačenje oštećene tehnike i odmor ljudstva.

Iskustva iz izvlačenja i prevoženja oštećene i ispravne tehnike morala bi naći posebno mesto u analizama i ocenama, i to sa dva stanovišta:

Prvo — treba izvlačiti svu oštećenu tehniku, pa i onu koja spada u nepovratne gubitke, pogotovu ako se sa nje mogu iskoristiti krizni rezervni delovi ili, pak, pojedini sklopovi i uređaji. Izraelci su, uz pomoć specijalizovanih jedinica, vrlo uspešno organizovali izvlačenje svoje i zaplenjene tehnike. Ceni se da su od svaka 4 tenka (svoja i zaplenjena), ocenjena kao nepovratni gubitak, osposobili (zamenom sklopova) jedan za borbu. Slično su postupali i Egipćani;

Drugo — moto-resurse borbene tehnike treba prvenstveno koristiti za stvarna borbena dejstva, a što manje za marševanje. Otuda i potreba za svim vrstama prevoženja, pri čemu prevoženje vučnim vozilima ima poseban značaj. Iskustva pokazuju da se rentabilnost kretanja tenka sopstvenom snagom, odnosno prevoženja vučnim vozom, ne treba meriti cenom koštanja moto-časa tenka, ili vučnog voza. Ovo stoga što je osnovno sačuvati moto-resurse za borbena dejstva. Stoga su Egipćani i Izraelci, kad god im je situacija dozvoljavala, prevozili vučnim vozilima sve vrste borbene tehnike.

Ovaj rat je ponovo ukazao na još veću potrebu da sopstvene posade tenkova budu osposobljene da mogu upotrebiti zarobljenu protivnikovu tehniku (tenkove).

U situaciji kada oba protivnika raspolažu istom vrstom i tipom borbenih vozila, javljaju se teškoće pri identifikiranju njihove pripadnosti na bojištu. Zbog toga je nužno naći odgovarajuća rešenja, makar u karakterističnom načinu njihovog obeležavanja.

NEKA ISKUSTVA PROTIVOKLOPNE BORBE

Egipatske oružane snage zasnivale su protivoklopnu borbu na POVR, artiljeriji za neposredno i posredno gađanje i protivoklopnim sredstvima za masovnu (blisku) protivoklopnu borbu. Posle forsiranja kanala i tenkovi su dobili značajnu ulogu u protivoklopnoj borbi.

U izraelskim oružanim snagama tenkovi i avioni su predstavljali osnovno sredstvo za protivoklopnu borbu. Posle ozbiljnih gubitaka, shvatili su važnost protivoklopnih vođenih raketa. Pored raketa koje su imali (SS-10, SS-11 i AS-12, SS-11B), veoma brzo su od SAD dobili i rakete »Tow« i »Mawerick«.

Protivoklopne vođene rakete pokazale su velike prednosti kao protivoklopno sredstvo u odnosu na tenk. Smatra se da je tenk kao protivoklopno sredstvo počeo da gubi dominaciju na bojištu zbog masovne upotrebe raketa. Otuda se izvlačio zaključak da će organizacija i struktura oklopnih i mehanizovanih jedinica morati da pretrpe znatne promene.

Kako je vođena raketa »Mawerick« upotrebljena na kraju rata, o svim njenim karakteristikama i mogućnostima ne postoje potpuni podaci. Zna se da je efikasno lansirana iz aviona sa daljina i do 12 km. Kakav će imati uticaj na protivoklopnu borbu teško je predvideti. No, verovatno je da će taj uticaj biti značajan.

Protivoklopne vođene rakete »Tow« i AS-12 sa poluautomatskim sistemom vođenja ocenjene su kao veoma efikasne. Velika preciznost u gađanju povoljno deluje na moralno-psihološko raspoloženje operatera. Ove rakete se ugrađuju i na helikoptere.

U ovom ratu potvrđena su gledišta da POVR u većem broju nego do sada treba integrisati u pešadijske, oklopne i neke druge jedinice i sastave.

Karakteristično je da su obe strane koristile POVR u manjim grupama, ojačavajući njima bataljone i brigade, ili su od njih formirane protivoklopne rezerve. Pokazalo se da, pod određenim uslovima, protivoklopnu borbu može voditi svako protivoklopno oruđe, ali da borbu mogu dobiti samo udružene snage svih rodova. Stoga nosioci protivoklopne borbe moraju biti, pre svega, pešadijske, oklopne, mehanizovane i artiljerijske jedinice, pod uslovom da su dovoljno samostalne i osposobljene za ovu borbu.

Pokazalo se da se koncentracijom vatre velikog broja artiljerijskih divizionara za podršku i višecevnih bacača raketa velikog dometa i zaprečnim vatrama može efikasno odbiti napad i jačih oklopnih jedinica i da im se mogu naneti osetni gubici još u rejonima prikupljanja. Posrednim gađanjem uspešno se mogu usporavati nastupanja oklopnih jedinica, odvajati tenkovi od mehanizovane pešadije, prisiljavati tenkovi na promenu pravca, čime se stvaraju uslovi za manevar i efikasna dejstva oklopnih i protivoklopnih jedinica. Vatrene položaji artiljerijskih grupa za podršku treba da budu

bliži prednjem kraju kako bi oruđa mogla da gađaju sa što većih daljina i da što bolje štite borbeni poredak pešadijskih i drugih jedinica.

Učesće avijacije u protivoklopnoj borbi bilo je dosta ograničeno, prvenstveno zbog efikasnosti sistema protivvazdušne odbrane oba protivnika.

U kritičnim momentima, a u nedostatku drugih snaga, u protivoklopnoj borbi učestvovala su i grupe rendžera i padobranaca. Kako je zemljište u zoni kanala dosta pokriveno, ručnim bombama, ručnim bacačima, čak i sa drveća uspešno su gađali tenkove. Dve čete rendžera, prebačene helikopterima, držale su 7 dana jedan planinski prolaz i onemogućile izraelskoj oklopnoj brigadi da stigne u zonu borbenih dejstava.

Ovaj rat je pokazao da je prostor do 3.000 m bio pokriven raznovrsnim protivoklopnim sredstvima:

- do 500 m — sredstvima bliske borbe — RB i RPG-7,
- do 800 m — bestrajnim topovima,
- do 1.500 m — topovima 57, 85 i 100 mm,
- do 3.000 m — vođenim protivoklopnim raketama i topovima većih kalibara (115 mm).

Posrednim dejstvom artiljerije, helikoptera i avijacije, naročito sa POVR tipa »Tow« i »Mawerick«, produžena je efikasnost protivoklopne borbe i preko 3 km — sve do 12 km.

Ručna protivoklopna oruđa pokazala su se veoma efikasnim u bliskoj protivoklopnoj borbi. Što se borba više prenosila na pokriveno zemljište, to je njihov značaj sve više rastao.

Protivoklopna sredstva obeju strana bila su približno jednakih mogućnosti i kvaliteta, pa stoga uspehe i promašaje u borbi treba prvenstveno ceniti na osnovu obučenosti boraca i starešina i načina upotrebe oklopno-mehanizovanih, odnosno protivoklopnih snaga i sredstava.

Ovaj rat je pokazao da su POVR unele neke novine u protivoklopnu borbu, ali ne tolike da bi umanjile ulogu i značaj oklopnih jedinica. Ove rakete predstavljaju novo, masovno i veoma efikasno sredstvo u protivoklopnoj borbi, a kako se na njihovom usavršavanju radi permanentno, to će im efikasnost biti još veća. Pojava svakog novog oružja izazivala je oduvek razne dileme i ocene. Međutim, tek posle pažljivog proučavanja dolazilo se do prave ocene vrednosti novog oružja i preduzimane su odgovarajuće protivmere.

Da bi oklopne jedinice zadržale svoju ulogu i značaj u borbi, moraju se još doslednije pridržavati važećih načela upotrebe. Pro-

tivnikov sistem protivoklopne odbrane mora se neutralisati pre nego što tenkovi krenu u napad. POVR će u tom sistemu biti veoma značajni ciljevi za artiljeriju i druga oruđa, pa o tome treba voditi računa. Artiljerija i avijacija moraju pripremati pokret i krčiti put oklopnim jedinicama. U pojedinim situacijama to će morati da radi pešadija, vazdušno-desantne trupe, a u uslovima našeg opštenarodnog odbrambenog rata i ostale snage teritorijalne odbrane. Ako iz bilo kojih razloga njihova podrška izostane, a oklopne jedinice se nađu sučeljene sa POVR, onda će one same morati sebi da krče put, i to koncentracijama vatre iz topova, mitraljeza i drugih oružja, najčešće istovremeno iz više tenkova i oklopnih transportera. Mnoga načela o upotrebi oklopnih jedinica ostaju i dalje na snazi, s tim da komandovanje mora da obezbedi *pravilnu upotrebu oklopnih snaga u borbi*, dobro sadejstvo, zaštitu i vatrenu podršku. U protivnom oklopne jedinice će imati velike gubitke od POVR i drugih protiv-oklopnih oruđa.

Prema tome, veliki gubici oklopnih jedinica u četvrtom arapsko-izraelskom ratu i pojava novog oružja ne znače da su one izgubile značaj »kao simbol udara, vatre i pokreta« i da su u krizi. Uloga i značaj oklopnih jedinica nisu nimalo umanjeni, što su najbolje dokazale uspešne borbe oklopnih snaga u ovom ratu.